

Palestra: cultura, civisme i esport per als joves

Lluís Duran

UN OBLIT EN LA HISTÒRIA

Palestra, com bona part de la història del catalanisme anterior a 1939, és una gran desconeguda per als nostres coetanis. En la nostra devastada memòria col·lectiva amb prou feines hi ha lloc per als grups més destacats del període com la Lliga Regionalista, Acció Catalana o Unió Socialista, i els noms de quatre líders destacats: Macià, Companys, Prat de la Riba i Cambó, i, a tot estirar, Carrasco i Formiguera, Carles Pi i Sunyer o Serra i Moret.

Mirem et nostre passa com un graó més de la lluita partidista del present, no per l'interès que tingui per se. Si esbrinèssim encara més, ens trobaríem un esguard displicent vers un passat desballestat davant d'un present reeixit. De què serveixen determinats episodis del passat, si encarar-nos-hi crea mala consciència o perplexitat? Una reflexió ràpida ens porta a pensar al voltant del contenciós Catalunya-Espanya, en un període 1930-1939, on aquest es planteja amb claredat i prou transversalitat, també uns records on treballadors i classes mitjanes manifesten enfrontaments amb prou duresa; amb et rerefons també d'una catalanitat civil, ben diferent de l'actual, que manté encara molts elements de caràcter rural i una expressió desacomplexada. No ens adonem, però, que no assumir el passat ens fa més febles, com a ciutadans catalans, perquè ens fa menys crítics (i menys actius) amb el present que ens munten, amb una tendència creixent que desvaloritza l'acció col·lectiva i, a més, ens pot fer creure que les noves demandes com a poble només són simples invents de la política. Hem llençat el coneixement del passat per la borda, hem destrossat un dels elements que conformen una societat lliure i democràtica i, fins i tot, ho hem fet en conjunt, o sigui, fins i tot oblidant l'esforç de molts catalans per construir aquesta societat: l'esforç que féu Palestra.

PER QUÈ PALESTRA TÉ INTERÈS?

Estudiem el passat, en concret aquest petit fragment que representa la història de Palestra que fa temps que anem aprofundint, no per evitar la frustració que poden generar alguns aspectes del present, sinó per complir una de les tasques que té l'historiador en la seva societat, com són oferir interpretacions i materials sintètics del seu passat i investigar (i reconstruir i donar a conèixer) un dels graons del projecte

catalanista, en un dels aspectes que avui és més en crisi: la societat civil fora del clos de la política.

Si el nostre passat col·lectiu ens interessa tan poc, per què ens hem de fixar en una entitat de vida efímera com Palestra? En primer lloc, perquè el seu projecte trenca molts esquemes: el seu ampli projecte formatiu pot sobtar i pot relativitzar l'orgull per aquest present o ens pot fer adonar que en el passat ja niava la base del nostre futur; en segon lloc, perquè és una eina important per a l'estudi de la dinàmica de la societat civil i la difusió de la cultura del seu temps i, en tercer lloc, perquè ens apropa a allò que ha demanat Josep Termes: no estudiar el catalanisme només com un moviment polític, sinó com un corrent cívic, cultural, viu, i, per aquest motiu, els objectius patriòtics teòrics coincideixen en unes activitats concretes i en l'afermament d'uns valors. I és que el seu projecte formatiu es desenvolupa des de la vocació de la globalitat, en l'àmbit de la cultura, de la moral i la civilitat i l'esport, sempre des de dos paràmetres indefugibles: el palès patriotisme i l'arrelat democratisme.

També és important la seva originalitat (que trenca un cert maniqueisme del període republicà) que es manifesta ja en el seu temps; no seguia, doncs, els molts "eixos tensos" del període, com hem recollit recentment (*Pompeu Fabra, exemple i guia per al catalanisme*, "Revista de Catalunya", núm. 151). Així doncs, el seu nacionalisme in-subornable no és "separatista" (entès com una voluntat de llibertat per a la nació de caràcter aïllacionista), i té molt clar de fer present la realitat de Catalunya en el context de les nacions ibèriques, en el pla regional mediterrani i en l'internacional. Les grans afirmacions del moment, laic-confessional, dreta-esquerra, intenten ser superades per Palestra, amb la voluntat, ben noucentista, de formar un jove i un ciutadà per a la democràcia catalana.

En conjunt, un breu repàs a les claus interpretatives per a entendre Palestra ha de defugir una sola interpretació del seu missatge, l'oblit del temps que va viure (i creiem que representava l'alt nivell civilitzador que va atènyer el catalanisme anterior a 1936) i la vinculació d'un home (Batista) a una organització (Palestra).

AMB QUÈ ACTUA PALESTRA?

Hi ha hagut altres percepcions més "combatives" de Palestra, per això creiem que és important documentar el conjunt de la seva tasca (per conèixer l'estructura de l'entitat consulteu "Revista de Catalunya", núm. 153), per tal de donar-li una perspectiva de conjunt, no d'aspectes aïllats. Creiem que abans que res Palestra és una entitat educativa, formativa i cultural (com assenyala Alexandre Galí, *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya*, vol. V, pàg. 160, i el *Diccionari enciclopèdic de la llengua catalana*, Salvat (1930-1935). De fet, però, tenim la sensació que, per a l'organització, les inquietuds i les demandes dels socis superen sovint el seu propi

marc organitzatiu. Per això actua com si fos un “ateneu catalanista”; per tant, com una associació cultural que té per objectiu difondre prioritàriament la cultura catalana. Un ateneu, però, és una societat amb local que centra només la seva acció en el seu nucli de socis. Per això, Palestra és, a més, un “grup d’acció catalanista”. Per tant, semblantment a les seves coetànies Associació per la Cultura de Mallorca i Centre d’Actuació Valencianista, trasllada la reivindicació nacional al carrer, mitjançant la propaganda oral o escrita i la mobilització popular.

Palestra és també un “centre d’educació física”, tant teòric com pràctic, que té una especial predilecció per oferir una activitat esportiva, que no defuig, però que se centra a promoure les pràctiques esportives més adequades a allò que han d’ésser les característiques d’un jovent català modern, sobretot en dos camps concrets: l’aviació (Falziots) i els esports de mar (amb el suport del Club Mare Nostrum). Contràriament a la Federació de Joves Cristians i els seus Falcons (en txec aquest mot és el cèlebre de *sòkol*), no té una activitat gaire intensa en el camp gimnàstic. També, i parcialment, dins del camp de l’educació física, Palestra és un “centre excursionista” i un “agrupament escolta”, que es relaciona amb diferents germanors escoltistes. De manera que Palestra connecta orgànicament amb tot un altre fragment d’activitat associativa, dins de la complexa estructura de formació per a joves desenvolupada per Batista i Roca. I ofereix així el complement formatiu necessari que no podia oferir sempre l’excursionisme i l’escoltisme. Per això hi havia d’ estar connectada.

Palestra, a més de ser un “ateneu catalanista”, també és un “cercle d’estudis”, amb tres temes d’atenció preferent: estudis, polítics i patriòtics, estudis morals i estudis econòmics. Dins de l’organigrama de l’entitat, aquests tenien “una posició central” (*Diccionari enciclopèdic de la llengua catalana*). A més dels cercles, Palestra era una “acadèmia” que impartia cursos de cultura general i ciències aplicades i també; com veurem, un “grup de suport a tots els àmbits del llibre i de la lectura”.

Palestra és, per si no fos prou, un “embrió d’assistència social” per als joves, per mitjà del seu Departament d’Obra Social, i també és, mitjançant la seva Secció Femenina, un entitat de “promoció de la dona”; a més, a través d’ORBIS és també un “centre d’intercanvis internacionals” que en un moment pròdig en intoleràncies socials i ètniques afirmava clarament, com el sentit general de l’organització, que “podran formar part d’ORBIS tots els socis de Palestra i tots els estrangers residents a Catalunya sense distinció de sexes, nacionalitat, raça i religió” (“El Matí”, 11-V-1933). Gairebé sembla que Palestra ho sigui tot menys un partit i un sindicat. Sovint, però, s’atansa a la política. Per això Palestra és, finalment, també un “grup de pressió polític”, com destaca l’objectiu d’obrir el catalanisme i la seva reivindicació nacional en el camp peninsular i internacional, com veurem tot seguit, en un dels seus objectius més reeixit, Galeusca.

QUÈ FA PALESTRA?

Sovint s'ha recollit simplement l'acció de Palestra des dels eixos d'ateneu i grup d'acció catalanista. I des d'aquest punt de vista destaquen especialment tres aspectes: el Viatge Triangular, on promou un contacte estable entre nacionalistes gallecs, bascos i catalans; el viatge a Praga a la festa federal (*slet*) dels *sòkols*, on oficials de la República espanyola prohibeixen en una trobada esportiva internacional la presència de la bandera barrada, (*L'incident de Praga, encara*, "Nosaltres Sols!", 15-VII-1933) i la commemoració del centenari de la Renaixença, amb dues grans activitats de molt d'impacte en el seu moment, com foren la Crida del Foc i l'Aplec Nacional de Ripoll ("El Matí", 15-IV-1933 i 19-IV-1933 i entrevista a Josep M. Batista i Roca a "L'Avenç", núm. 7 i 8). El centenari de "*Oda a la Pàtria*" no fou l'única iniciativa commemorativa de caràcter històric que endegà l'organització: arribaren a un nombre de sis en total (Bases de Manresa, Jaume el Dissortat, l'assalt de Cambrils, de record de Pau Claris i d'homenatge a Borrell II). En el camp d'acció patriòtica també hem de destacar la seixantena de cursos de català; la vintena de concursos escolars, arreu de Catalunya i de diferents nivells, que dugué a terme en poc més de quatre anys; les quatre campanyes de foment de l'ús públic del català en què participà i les tres tandes de cursos de divulgació de la cultura catalana (1930-1931). Aquesta sintètica descripció de l'obra pro Pàtria de Palestra s'inseria en el pla que havia marcat a les seves delegacions, les quals havien de propagar l'ús parlat i escrit del català en cada àmbit social i econòmic; fomentar les escoles catalanes; impulsar l'ensenyament del català, de la història, de la geografia, de la literatura i de l'economia de Catalunya; difondre el llibre i la premsa catalanes; fomentar les manifestacions artístiques i protegir l'economia local (*Pla per a l'actuació de les delegacions de Palestra*). Si tenen quelcom de comú aquest conjunt d'activitats que hem denominat com a patriòtiques és el seu caràcter no grandiloqüent i baladrer, sinó de constitució d'una tasca efectiva per a la millora de la cultura catalana i la configuració estructurada d'una consciència cívica nacional.

L'objectiu de la formació dels joves és prou ampli perquè abasti també camps fins aleshores insospitats en l'actuació del catalanisme cívic i cultural. Una varietat de propostes que aquí només apuntarem, per tal de subratllar-ne el seu caràcter innovador. A l'hora de descriure l'activitat de Palestra, podríem fer-ho simplement a partir d'una percepció quantitativa, però, d'aquesta manera, perdriem el caràcter avantguardista d'algunes de les propostes. Per tant, esmentarem allò que ja era, però també allò que assajava de ser, o sigui, el conjunt de les idees que hi suraven.

Amb l'interès de poder adaptar-se adequadament al mercat de treball per les necessitats del moment, Palestra realitza cursos, de matèries i activitats ben concretes que s'orienten cap al sector de serveis especialment i cap a la formació de nous sectors socials i professionals emergents: en aquest sentit, cal assenyalar cursos sobre l'economia catalana ("La Publicitat", 12-VI-1931) o sobre la banca a Catalunya fets

per Josep M. Tallada (“La Publicitat”, 19-I-1932) i sobre l’evolució de la població catalana, a cura de Josep de C. Serra-Ràfols (“La Publicitat”, 3-I-1932). Fora de temes de conjunt, per sostenir una tasca de formació professional, s’organitzen cursos per a oficinistes (“La Publicitat”, 8-VII-1931) o de català per a funcionaris (“La Publicitat”, 4-X-1932), a més d’uns dels “clàssics” entre les activitats de l’organització, o sigui, la taquigrafia (“La Publicitat”, 4-XI-1931). A més, també duen a terme cursos d’infermeria (“La Publicitat”, 3-VII-1932) que configuren l’inici d’una preocupació per la formació de la dona, que es continua desenvolupant amb un curs de puericultura (“La Publicitat”, 3-X-1936) o un curs de decoració de la llar popular (“El Matí”, 24-III-1932). A Tortosa, seguint aquesta petita tendència per les necessitats més indispensables de la llar, trobem fins i tot també un curs d’alimentació (“La Publicitat”, 27-V-1934).

Paral·lels a allò que s’assembla més a la formació professional, hi ha també referències a cursos de sentit pràctic per a aplicar a una societat tècnicament més dinàmica. Així doncs, dues delegacions, Balsareny i Tàrrrega, organitzen cursets de física (“La Publicitat”, 21-VII-1931 i “El Matí”, 26-VI-1932) o el mestre local de Vallgorguina il·lustra els seus convilatans sobre les noves tendències de la pedagogia (“La Publicitat”, 18-VI-1934). Aquesta vocació de contemporaneïtat, de viure directament el present, també es presenta en allò que són algunes activitats, com converses d’art modern (“La Publicitat”, 17-IV-1932), de poesia contemporània (“La Publicitat”, 12-IV-1934) o converses de viatges a llocs tan exòtics com la Polinèsia o l’Amazones (“El Matí”, 7-XII-1932 i 17-VI-1931). També la fotografia, ben habitual en els orígens de l’excursionisme, és present en múltiples iniciatives arreu de la geografia nacional (“La Publicitat”, 9-XI-1932). Allò que considerem més avantguardista d’aquesta tendència innovadora de Palestra s’inscriu a la secció de vol amb planadors, Falziots, que exposa al públic una conferència sobre línies aèries (“La Publicitat”, 19-t-1934) o s’interessa per la instal·lació del pal d’amarratge del dirigible Zeppelin. Falziots, fins i tot, el mateix 1934 es plantejava la possibilitat d’esdevenir també una secció de Vol a motor (“El Matí”, 6-IV-1934).

A Palestra també hi ha una Voluntat de cobrir necessitats socials que supera ben sovint la simple especulació intel·lectual o la propaganda i s’endinsa en la creació o projecció d’infraestructures urbanístiques, esportives o culturals. Així, sabem que a Tàrrrega hom constitueix un gimnàs (“La Publicitat”, 13-XII-1931), a Igualada es presenta una maqueta per construir una piscina (“La Publicitat”, 9-V-1934) i que a la Pobla de Segur i a Juneda hi ha projectes per bastir una zona esportiva (*Miscel·lània-Àlbum. Commemoració centenari del naixement del Dr. Joan Cornudella*, pàg. 63-73, “El Matí”, 15-XII-1932) o que es posa en marxa una campanya per a l’embelliment de la ciutat de Girona (“El Matí”, 24-V-1932).

La preocupació de Palestra per crear una altra mena d’infraestructures, les culturals, es manifesta especialment des del Servei de Difusió Cultural i la seva iniciativa per

difondre el llibre i la lectura. El seu projecte és prou complet perquè la lectura formi part destacadament de les activitats d'un soci de Palestra. Per això es proposa crear un organisme de suport i animació de la biblioteca, Els Amics del Llibre, amb precedents dins de l'excursionisme (Josep Iglésies, *Enciclopèdia de l'excursionisme*, vol. I, pàg. 524), a més d'oferir una selecció acurada dels seus fons, mitjançant un opuscle-selecció (*La Biblioteca del Català*). Cal tenir en compte, a més, que es pot ser obert Vers la comunitat local perquè es pugui col·laborar en una biblioteca pública municipal (*Pla per l'actuació de les delegacions*). Procediment que fou desenvolupat, en crear-se una biblioteca, a l'Arboç, a Juneda, a Guissona i a Barcelona, entre altres poblacions. En un altre sentit, però, coincidint amb la Voluntat d'incrementar el gruix de l'activitat cultural, la delegació cerverina es planteja crear uns Amics de les Arts ("El Matí", 29-III-1932). Lluny del camp de la iniciativa per la millora professional, la cultura popular o de les infraestructures locals, Voldria destacar dos elements finals més, importants per tal de promoure en poblacions "estudis per a les possibilitats de l'economia comarcal i iniciatives de desenvolupament" (*Pla per a l'actuació*), amb els quals tenien la intenció de donar un impuls renovat a l'ideal de la Catalunya-ciutat.

D'altra banda, hi ha més motivacions per la intervenció pública que convé destacar, com són la creació d'una mútua d'assegurances socials, l'Escut ("La Publicitat", 19-II-1934), a més d'una borsa de treball per als socis. En escollir aquestes referències sóc conscient que no representen el gruix de la seva activitat, però demanen més influència i treball quotidià que molta de l'habitual activitat propagandista catalanista o fins i tot de bona part de l'activitat formativa. En definitiva, aquestes iniciatives assenyalen un ventall de preocupacions molt ampli, tant per part de l'entitat, com per part del soci.

PER QUÈ VA SER FUNDADA?

Hom podia pensar que Palestra Va ser creada com una resposta a la Dictadura. El "fracàs" de les accions d'Estat Català i d'altres estratègies del catalanisme radical (Bandera Negra, 1640, Societat d'Estudis Militars, ORMICA), malgrat el bon nivell de ressò que havien assolit, no havia reeixit a modificar la situació d'opressió; havien esdevingut, de fet, propaganda. Una resposta intel·lectual de la qual va ser el debat, a la fi de la Dictadura de Primo de Rivera, sobre la prioritat de la intel·ligència o el caràcter per a la formació dels joves, que esdevindrà el "motor filosòfic" original de l'organització de joves. Josep Iglésies (*Enciclopèdia de l'excursionisme*, vol. I, pàg. 525) ens apunta una resposta que té a Veure també amb les transformacions operades al si de l'excursionisme i que podrien provocar la pèrdua de l'acció formativa-cultural a canvi de la faceta simplement esportiva. Ambdues circumstàncies (la resposta a la Dictadura i l'evolució de l'excursionisme) se sumen a la preocupació manifestada prolixament des de les pàgines de "La Publicitat" els anys 1928 i 1930 sobre la situació dels joves formats durant la Dictadura, sovint considerats allunyats de les preo-

cupacions pels afers públics i culturals (*La joventut a Catalunya durant el segle XX*, vol. I, pàg. 131-132).

Altres tendències, de més llarg abast, que afecten la necessitat de la fundació del grup fan referència al capteniment del mateix catalanisme que vol assumir Palestra, que en fan necessària una intervenció total. En un moviment que aspira a la millora dels seus ciutadans, “ser catalanista” entre 1900-1930 no és només una etiqueta política (encara que sigui de molts colors diferents). “Ser catalanista” és també, seguint l’aspiració noucentista, una voluntat per crear un model de ciutadà: culte, tolerant, ferm en les conviccions, orgullós de les millores del seu poble i inquiet per les millores que encara li calen... Aquestes aspiracions no són flor d’un dia; en aquelles dates tenien una clara vocació intergeneracional. Per això hi ha un difusor del missatge catalanista entre els infants: els Pomells de Joventut i revistes (“En Patufet”, “La Mainada”, “La Nuri”, “Jordi”, “Plançons”...), però hi ha també un missatge per als joves, un element en una nova societat democràtica, per això existeix Palestra. La “santa continuïtat” pratiana (*Obra completa*, vol. III, pàg. 565-567) no es pot desenvolupar si de l’escola no passa al jove i, d’aquest, a la ciutadania adulta. La baula que uneix l’organització és bàsica per a desenvolupar aquest procés.

Però Palestra volia recollir efectivament l’experiència del període dictatorial en una fórmula senzilla: millorar globalment els joves per millorar el país en el futur. Hom pot dir que en aquesta prevenció sura la prevenció sobre el present del catalanisme polític que té la Unió Catalanista. Un organisme que té prou concomitàncies amb l’organització juvenil, perquè creu en l’acció comuna dels nacionalistes per damunt dels partits, i la convicció que els catalanistes, actuant en política, no compleixen sempre el seu programa o el seu objectiu primordial: la restitució nacional dels catalans. A diferència de la Unió Catalanista, però, Palestra fa seva una reflexió i una aposta general pel període: és profundament intervencionista (un element noucentista). Producte d’aquesta, serà la percepció que hom té de la recent Dictadura, que ofereix uns bons resultats per a la cultura catalana, malgrat l’escassetat de resultats de les respostes “bèl·liques”. L’intervencionisme cívic dóna uns resultats, la resposta militar no. Sembla, talment, com si Palestra vulgui adequar aquesta realitat acabada el 1929 als seus objectius programàtics, per això durà una intensa tasca cultural d’alta volada, per millorar les respostes en el futur i evitar noves “errades col·lectives”. Voldrà enfortir els catalans de la manera que millor han superat la Dictadura: difonent i creant cultura, enfortint el civisme.

Palestra neix en un moment de profund desballestament cívic i cultural en el catalanisme (l’abril de 1930 encara no han reprès les activitats el CADCI, no tornarà a néixer Nostra Parla, ni les institucions de cultura popular de la Mancomunitat, Comissió d’Educació General, Escola Industrial i altres escoles professionals). Palestra omple aleshores un buit creat després de set anys d’intensa repressió contra l’associacionisme i vol refer, per tant, la moral col·lectiva.

INTEL·LIGÈNCIA O CARÀCTER? CULTURA O FORÇA?

Diferents opinions han afirmat la relació que hi havia entre l'entorn de Palestra i un pensament militarista (Víctor Castells, *Caràcter i nació: escrits de Josep M. Batista i Roca i Palestra, Batista i Roca i el 6 d'Octubre*, pàg. 16, i Enric Ucelay da Cal, *La Catalunya populista*, pàg. 141). Cal, però, acotar molt i molt aquesta afirmació, i, especialment, situar-la en el seu moment i el seu entorn ideològic.

D'antuvi, ens podem plantejar les següents preguntes: Per què cal desenvolupar una intensa tasca cultural si del que es tracta és de revoltar-se contra l'estat espanyol? Per què cal bastir un modern i eficaç organisme formatiu si el que cal és engegar-ho tot en orris per preparar l'aixecament que instauri l'Estat Català? Com es pot immersir el soci de Palestra en una dinàmica de grup militar tan diferent del de l'entitat dinàmica i oberta a la qual està acostumat?

És ben cert que la violència de caràcter polític era, malgrat tot, un fet comú en el període republicà: boicots de mítings, tiroteigs, vagues armades, assassinats polítics, accions punitives, militarització general de les j joventuts polititzades a dreta i esquerra. Abans de continuar, però, definim l'entorn que hom podia tenir del militarisme en la societat catalana del moment. L'assumpció d'un cert poder polític, en una societat amb greus problemes i tensions polítiques i socials, i el traspàs de l'ordre públic a la Generalitat provocà o incrementà aquesta preocupació del catalanisme per l'ús de la força en el camp polític, per això militants de les JEREC formaren part de la nounada policia catalana. Tot i això, continuà havent-hi en el programa d'ERC la idea d'un exèrcit voluntari, no universal i de lleva, una vella idea del progressisme català. Nuclis intel·lectuals van estudiar aspectes del militarisme a la Societat d'Estudis Militars (després ORMICA) —hi participà Batista. Ferran Soldevila en va fer un estudi complet: *Els catalans i l'esperit bel·licós*. Com a colofó, en plena Guerra Civil es va donar oficialitat, no efectivitat, a "l'Exèrcit de Catalunya".

Moltes organitzacions polítiques legals i amb locals oberts (i sovint clausurats) participaren d'aquesta orientació: la Comunió Tradicionalista disposava del requetè; el BOC, dels Grups d'Acció del BOC (GABOC); Nosaltres Sols, de l'Organització Militar de Nosaltres Sols (OMNS); (ERC, de les JEREC; la CEDA, de les Joventuts d'Acció Popular.

Palestra participà també d'aquest ambient? L'organització de la joventut, puntualment, en ocasió de l'11 de Setembre, desfilà d'una manera ordenada davant del públic, però, en canvi, els seus socis sempre desenvoluparen accions pacífiques, menys en una ocasió, el 6 d'Octubre. Allò que es dedueix de. tota la seva obra és una acció cultural-esportiva intensa, àmplia i oberta, gens o poc disciplinada.

És a partir d'aquesta perspectiva que, després de buidar la premsa més afí a Palestra ("La Publicitat", "El Matí"), podem afirmar que no hem trobat cap indicatiu d'acció no legal: l'organigrama de seccions en aquest sentit és prou clar. Palestra no és, formalment, una entitat paramilitar. Hi ha, però, una colla d'elements que ens porten a percebre que en l'ambient proper a Palestra, en l'entorn del seu secretari, Josep M. Batista i Roca, hi hagué una intencionalitat militarista (J. Crexell, *Prensa catalana clandestina i d'exili*, 1917-1938, pàg. 237-240). Palestra, en un pla més concret, participa en el comitè creat abans de l'6 d'Octubre per Dencàs amb representants de forces parlamentàries com ERC, Acció Catalana, UDC i PNRE, i altres com Nosaltres Sols o el Partit Nacionalista Català (Manuel Cruells, *El 6 d'Octubre a Catalunya*, pàg. 154). A més, es troben en la unia de preparar una revolta contra el Govern de la República espanyola també el grup escindit de Palestra, Via Fora, i el conjunt de forces obreres catalanes agrupades en l'Aliança Obrera.

Una representació política molt àmplia que rep l'empara, com a mínim, d'una Conselleria de la Generalitat, que promou l'esmentat Comitè. Aquest "Comitè de Defensa" (pseudooficial, com a mínim) es considera legítim pels representants del poble català i creu que defensa la legalitat estatutària. Per tant, no és una revolta a la irlandesa, sinó un acte de força en defensa d'uns postulats estatutaris democràtics i federalistes (no entrem aquí ni en la seva oportunitat ni en el seu desenvolupament). Això vol dir que el soci de Palestra que dóna suport a l'acte ho fa creient que defensa el manteniment d'un poder constituït (la Generalitat). Amb aquest entorn, doncs, l'organització de joventuts participa d'una dinàmica general. Darrere d'aquest conjunt de circumstàncies no hi ha tampoc un capteniment de caràcter terrorista. Hi ha, efectivament, un plantejament sokolià, que recull el secretari de l'entitat en la introducció de *L'exemple de Txecoslovàquia*, quan la societat patriòtica d'educació física aporta els seus efectius per consolidar la fundació de la República txecoslovaca l'any 1918 (*El sókol checoslovaco*, pàg. 13).

Hi ha un punt de militarisme, és cert, en el pensament de Josep M. Batista i Roca. Però, més concretament relacionat amb Palestra, hom no pot obviar que en el projecte formatiu de Palestra hi ha un component important de la formació del caràcter, per fer un home més sa i culturalment més format, que es pugui projectar en tots els àmbits de la vida: del taller a casa, del camp d'esports a la polèmica ideològica, i si cal també en "la defensa de la llibertat i la nació". Tot i així, propera a Palestra hi ha alguna organització paramilitar no terrorista amb poca decisió estratègica i poc relleu dins de l'acció general i global per a la formació dels joves, que esdevé, de fet, una estructurada hivernada a l'espera d'una situació o una conjuntura més propícia.

L'opció armada de Palestra és, doncs, fruit de la influència de les circumstàncies, s'insereix en una dinàmica política general, sense poder liderar-la, i és, a més, puntual. En termes generals, és molt més important la dinàmica de desenvolupament cultural, cívic i moral, per a la qual havia estat creada. Els intents per augmentar la sobi-

rania apareixen quan es donen les condicions, però la tasca associativa constant només la podia crear ella. Sap que la circumstància de la revolta es pot produir i s'hi dissoldrà en un magma, però continua la seva marxa, tot col·laborant en aquest camp esmentat, però mantenint la funció formativa original.

L'opció que pren, per puntual que sigui, li comporta uns costos ja abans de dur-la a terme. Empesa per les circumstàncies prèvies al 6 d'Octubre, l'allunyament del seu capteniment social li comportarà problemes; el més greu fou la dissolució de l'entitat ("Las Noticias", 24-X-1934). Com dèiem, ja abans Palestra entra en una dinàmica interna general inestable. D'una banda, Fabra es queixa d'una determinada orientació de l'entitat ("El Matí", 25-X-1934; Josep Miracle, *Pompeu Fabra*, pàg. 550-552), com si l'allunyament del projecte cívico-cultural no fos ben vist per tots els socis. Al seu torn, Palestra havia sofert un allunyament de socis que creen un grup poc conegut com és Via Fora, que demana la superació de la fase cultural formativa i la preparació d'una nova fase formativa-militar (*El "Club Català", herois de la nostra terra*, "Quaderns de l'Exili", IX-X-1944). D'altra banda, se n'allunyen els sectors més vinculats a posicions conservadores, presents dins de l'entitat (*D'unes baixes a Palestra*, "Clarisme", juliol de 1934).

Tot sembla assenyalar que, enmig del procés de radicalització polític, Palestra no pot complir la seva màxima d'aplegar tots els catalanistes (tot i que ho intenta), independentment de les seves creences o ideologia i trenca el que havia de ser un *timing* i objectiu característic de la seva tasca, la formació dels joves, que sempre és diferent de la que generen els canvis polítics. Es veu engolida per les circumstàncies, perquè, de fet, no era un grup que pogués existir en la clandestinitat: el seu projecte era justament el contrari d'aquesta.

D'aquesta manera, l'organització, sempre amatent als canvis polítics generals i a les noves tendències culturals, és molt més que un nucli de vocació momentàniament militarista. Percebre aquesta única opció afebleix la visió del conjunt ambicions del seu projecte formatiu, que podem qualificar d'únic a l'època.

UN APUNT DE DESENVOLUPAMENT CRONOLÒGIC

Els Fets d'Octubre plantegen una fita a partir de la qual hom pot assajar de marcar cronològicament la tasca de Palestra. Neix l'abril de 1930 amb la publicació dels manifest *Als joves de Catalunya*. Des d'aleshores i fins a la proclamació de la República, l'organització de joves és una organització acceptada per tota l'oposició catalanista al règim. La proclamació de la República canvia el seu caràcter unitari, entra en la qualificació possible de "no ser d'esquerres". Malgrat tot, des del mes d'abril de 1931 a la fi de 1932, en conjunt, Palestra manté un bon nivell d'activitat. A la fi de 1932, amb la creació dels Aligots ("La Publicitat", 12-XI-1932), hom pretén sedimentar una massa

social a partir d'un nucli militant estable. Van apareixent aquí i allà noves organitzacions que li fan la competència. La Federació de Joves Cristians era una entitat semblant a Palestra. Allunyades totes dues de la lluita política partidista, conflüen en la tasca formativa dels militants, però divergien en la finalitat evangelitzadora de l'organització de Mn. Bonet i Fèlix Millet (Palestra i grups confessionals s'integraven, però, en els Minyons de Muntanya).

Assentada la seva activitat formativa, que també rep la competència de l'activitat de les administracions i el conjunt de la societat civil, l'any 1933 Palestra assaja noves formes de llençar el seu missatge. Es manifesta una doble iniciativa, Catalunya endins i Catalunya enfora. En el primer camp, cal tenir en compte la, "Crida del Foc" i l'Aplec excursionista de Ripoll per commemorar el centenari de la Renaixença; en el segon la signatura del pacte de Galeusca i el Viatge Triangular, manifestació pública de l'apropament entre els tres nacionalismes peninsulars per reivindicar una República que respecti els drets dels pobles.

L'any 1934 representa un canvi important per a Palestra, ja que sense deixar de fer les seves tasques formatives habituals, l'ambient general canvia. El plet República-Generalitat, arran de l'aprovació de la llei de Contractes de Conreu, provoca un ambient en què l'activisme supera clarament la seva tasca habitual de formació. Les organitzacions nacionalistes més preparades en aquest camp —JEREC, Nosaltres Sols i PNC— esdevindran protagonistes. En aquesta avinentesa, Palestra encapçala la iniciativa de constituir un Front Nacional de Joventuts: una iniciativa poc reeixida.

Palestra comença la seva agonia l'octubre de 1934. El seu president, Pompeu Fabra, i el seu secretari, Josep M. Batista i Roca, són empresonats per poc temps (la seva "mort" s'escau a la fi de 1938). Després d'aquesta primera data, l'entitat barcelonina i altres delegacions locals són clausurades, si bé es mantenen, per exemple, les delegacions de Badalona o de Juneda. A principi de 1935, es constitueix el Club David tot esperant una situació més favorable per relançar el moviment de l'educació dels joves catalans. En esclatar la Guerra Civil, Palestra continuarà una existència amb cada cop menys efectius, i aquella vocació d'estructurar una ciutadania per a una societat tolerant, cosmopolita, nacional i moderna no tindrà cabuda en un conflicte com el del 1936-1939.

PREGUNTES, LÍNIES DE RECERCA QUE CAL RESPONDRE I APROFUNDIR PER A L'ESTUDI DE PALESTRA

Per a estudiar una entitat tan polièdrica com Palestra, en la qual es manifestaven tantes tensions i passions d'una època, apareixen objectius, preguntes i línies de recerca que ens proposem de continuar aprofundint.

Cal parlar d'aspectes genèrics com són l'evolució del fet juvenil i de l'associacionisme juvenil del catalanisme, en el pas d'un règim d'excepció a un de constitucional i el general del marc europeu en el moment concret en què nasqué (1930). Fixats en el camp concret de l'entitat motiu d'estudi, cal concretar, en primer lloc, el seu organigrama, i, tot seguit, la tipologia d'activitats, el seu nombre i el seu desplegament en el territori (especialment aquells nuclis comarcals més actius), situant-los en llurs seccions i agrupaments especialitzats, tant aquelles que s'insereixen en l'aprofundiment o reproducció del missatge catalanista, com aquelles que s'adrecen a la formació cultural genèrica, tècnica i professional. També caldrà estudiar la manera com Palestra s'adapta als canvis i com afecta això al seu organigrama intern.

Per a aprofundir el perfil de l'entitat, caldrà reflectir quin model s'estableix i com hi actua el seu soci. En allò que defineix el que és més l'entitat en un sentit global, cal tenir en compte el grau de lideratge de Batista i Roca sobre l'organització de joves i detallar els lligams que s'estableixen amb la resta d'institucions escoltistes i excursionistes. També serà important recollir les trajectòries d'altres dirigents de Palestra, com Pompeu Fabra, els doctors Girona i Gabarró, Narcís Masó, Miquel Coll i Alentorn, Marian Iglésias, Amadeu Serch, Joan Carreras i Palet, Josep Iglésias o Joan Coromines, entre altres.

Per definir el seu pensament, haurem de conèixer quines són les motivacions i les circumstàncies de la seva fundació i com és el seu catalanisme, però també altres formes de manifestar-se més aleatòries: una forma de manifestar-se per part de l'entitat també són els manifestos a l'opinió pública i les mobilitzacions de masses. Les circumstàncies que assenyalen la seva difusió hauran de ser especialment tingudes en compte. Quant al seu pensament, cal tenir en compte quin grau de sobirania proposa per a Catalunya; com planteja la seva projecció externa i quins actius culturals el defineixen; i què té d'innovador el seu projecte nacionalitzador. Un altre element important per definir Palestra és la seva ideologia liberal-democràtica en un moment del seu qüestionament a dreta i a esquerra, influïda com està pels dos referents exteriors més importants: el *sòkol* txec i l'escoltisme britànic. Què hi haurà de noucentista en el seu pensament i la seva acció? (El seu logo, el *David*, de Miquel Àngel, és un exemple del classicisme recuperat pels noucentistes.) Què trenca obertament el marc noucentista? Com relaciona el seu pensament amb l'acció política general del període?

Si creiem, en definitiva, que avui té interès estudiar Palestra, malgrat la seva curta existència, és per constatar l'elevada capacitat d'adaptació del catalanisme anterior a 1936 als canvis socials i culturals i la seva especial capacitat de connectar la solució de circumstàncies nacionals amb models externs.